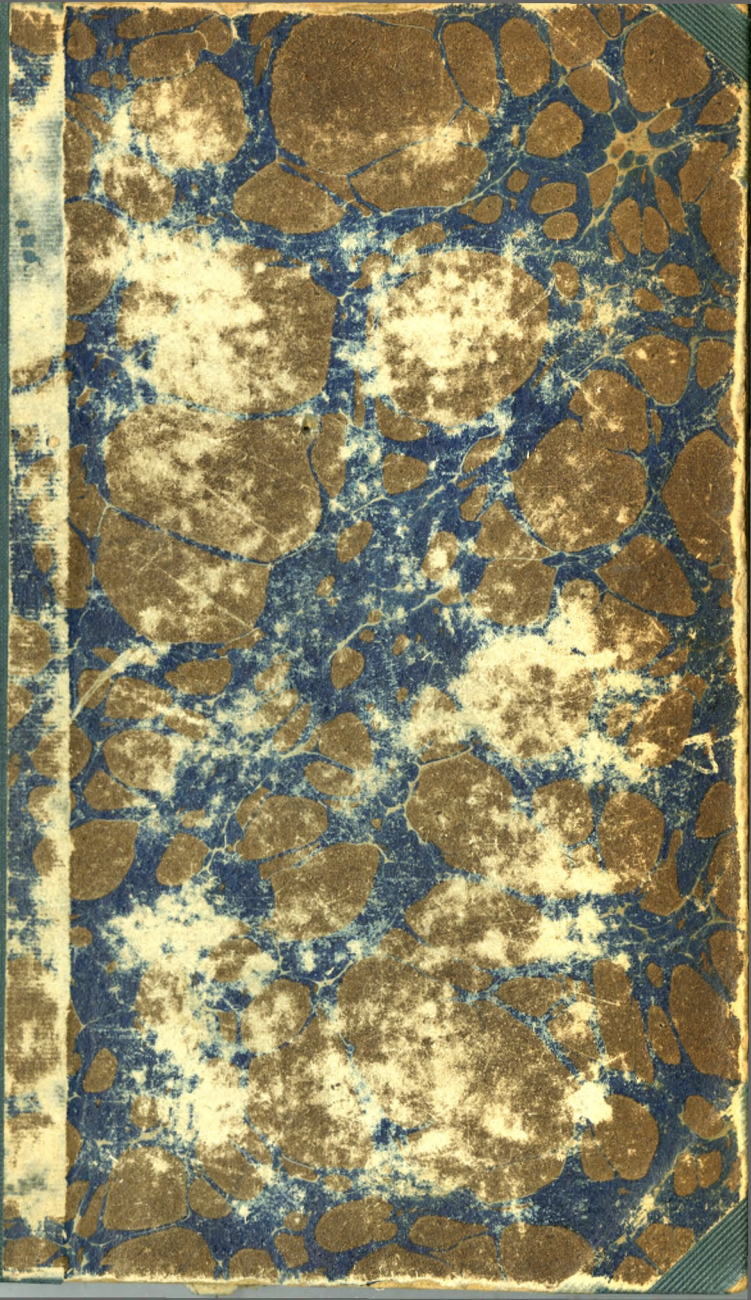

Politikai
röpiratok.

99.

7207
99
770

HA

AZ ELLENZÉK TÖBBSÉGRE JUT.

PROGRAMMBESZÉD

JÓKAI MÓRTÓL.

9.

BEISER FERDINÁND
NEMZETI
KÖNYV-KERESKEDÉSE
PESTEN
EST.

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM NYOMDÁJÁBAN.

1872.

Ha az ellenzék többségre jut.

PROGRAMMBESZÉD

Jókai Mórtól.

Tisztelt választópolgárok!

Apr. 8-án kelt jelentésemben feltüntetni igyekeztem, hogy a mult országgyűlési ülészak mit épített, alkotott vagy mulasztott, hogy az ellenzék ezzel szemben minő állást foglalt el, s hogy én miként igyekeztem azon kötelezettségeknek megfelelni, a melyeket választóim rám ruháztak.

Azon jelentés már a nyilvánosságnak át van adva; feladatunk most kifejteni azt, mit várhatunk a jövő országgyűléstől és mitől tarthatunk? az ellenzék minő állást foglaljon abban el és minő nézeteket képviselnék én, ha polgártársaim bizalma engem e közreműködésre szólítana fel?

A legégetőbb kérdésnél kezdem és nem félek a vasat tüzes végénél megragadni. Legyen ez istenitélet, mely a rágalmazottnak tiszta lelkiismeretét igazolja.

Azzal vádolják a magyar ellenzékét, hogy nem akar a kormányra jutni; —

és hogy ha oda jutna veszélyeztetné az Ausztriával való kiegyezést és a trónnal való egyetértést; — az égető kérdés tehát az, mit kezdene s mit vinne keresztül az ellenzék, ha többségre, és ez által a kormányra jutna

Nézetem szerint az ellenzéknek két út áll nyitva arra nézve, hogy a többséget megnyerje.

Az egyik eset az, ha a Deák-párt szabad elvű elemei ideiglenes szövetségeseiktől: az ultramontanóktól, a feudálisoktól és a „junkerthum“ elemektől elszakadván, a szabadelvű ellenzékhez csatlakoznak és a reformpárt nagy feladatait felkarolván, a szabadelvű reformpártot akarják alakítani. Ha ugyanis a felvilágosodott és szabadelvű választók magukat eltökélik, hogy a jövő országgyűlésre nem akarnak oly férfiakat választani, kik a kormány vak eszközeivé lesznek, hanem választanak olyanokat, kik a szabadelvű haladás elveinek hódolva, azokat a kormánynyal szemben is érvényre juttatni elég bátorsággal és odaadással bírnak.

A második eset volna az, ha a kormánypárt azon merev ellentétben, mely a személyes gyűlölségig fokozódik, továbbra is csökönnyösen megmaradna és így a magyar ellenzék

arra kényszeritné, hogy szövetségeseket keressen, bárhol is találja azokat fel.

És ily szövetségeseket találhat az ellenzék a nemzetiségek közt Magyarországon, Erdélyben és Horvátországban, a Lajthántul a cseheknél, a feudális és ultramontánok közt, sőt még a magyar ultramontánok és ó-conservatívek közt is.

Mi történnék tehát az első esetben? Elleneink azzal rémitik a kedélyeket, hogy azt mondják: „ha az ellenzék kormányra jut, akkor mindenekelőtt a 67-iki kiegyezési törvények fognak mellőztetni, és az egész kiegyezkedés Ausztriával felbontatik.

Ez nem igaz!

Már három év előtt kinyilatkoztattam és nyomtatásban közzétettem (lásd a „Hon“ 1869. febr. 15-ki számát) és azóta azt pártom soha sem helytelenítette és ma ujolag ismétlem, hogy ha az ellenzék ma többségre és így kormányra jutna, hogy ezen kormány is mindaddig köteles volna az 1867-ki kiegyezési törvényeket végrehajtani, a mig törvényerővel bírnak és így korántsem kerülhetné ki azt, hogy az országgyűlés még egyszer delegatiót küldjön ki, mert hogy a közöskiadások meghatározása nélkül saját budgetünket sem alapíthatjuk meg, és törvényesen megszava-

zott budget nélkül senki sem kormányozhat alkotmányosan.

Hogy tehát az alkotmányos kormányzatot tovább lehessen folytatni, a mostani ellenzék is kénytelen volna a kiegyezkedés minden formáját megtartani és magyarországi hányadot lefizetni; és hogy ezen következményhez érjünk, nem szükséges semmi középpártot alkotni, nincs szükség abrenun-tiációra, az eddigi elvek semmiféle megtagadá-sára, a hogy ez tőlünk követeltetik. A balközép programjában ez iránt a biztosíték bennfog-laltatik, és ez a dolog természetében is fekszik.

A kiegyezkedési törvény nemzetközi szer-ződés, ezt fel lehet mondani, meg lehet vál-toztatni, ki lehet javítani mindkét szerződő félnek beleegyezésével; de míg ez meg nem történt, a törvényt végre kell hajtani, akár többé vagy kevésbé tetszik is az egyik vagy másik félnek, mint minden szerződést, mely becsületes emberek közt kötött.

Ez nyílt és világos nézet, hogy ekkép járna el az ekként megalakult ellenzéki többség a 67-ki kiegyezési törvényekre nézve.

De ugyanakkor azon kormányférfiak, ki-
ket aszabadelvű többség a kormányra kisse-
melne s ő Felsége a király erre kiválasztana,

egy új törvényjavaslattal lépnének ő Felsege elé és körülbelül a következőket mondanák :

Országunknak *békére van szüksége kifelé és természetes kifejlődésre befelé*, ebben Felseged mindkét monarchiájának érdekei azonosak.

A békét minden oldalra a *békés külpolitika* és a *harczkész sereg* biztosítja.

A mi Felseged kormányának külpolitikáját illeti, mi e felől meg vagyunk nyugtatva és hálánknak az által akarunk kifejezést adni, hogy kimondjuk, miszerint meg leszünk nyugtatva, ha a külügyminiszteri állás fentartása mellett, a külügyminiszter országgyűlésünk s illetőleg a lajthántuli reichsrath előtt államtitkára által képviselve lesz.

A mi azonban a *harczkész sereget* illeti, az eddigi alkotmányos ellenőrzést elégtelennek találjuk. Először is a két hadsereg: a közös hadsereg és a honvédség kiadásai oly nagyok, hogy mindkét monarchiát kimerítik, és még békeidőben is elvérzést okoznak; másodszor: nem találjuk e kiadásokat úgy felhasználva és ellenőrizve, mint a hogy ennek alkotmányos államban lenni kellene. Oly futólagos és felületes felülvizsgálatnak, mint a melyet a delegációk gyakorolnak, soha sem lehet mélyebb hatása; a két monarchia kormányai mégis csak tehetetlenek és felelősségre nem

vonhatók maradnak a hatáskörükből elvont közös hadügyminiszterrel és igazgatásával szemben. Megtakarítások, haladás és reformok a hadseregben csak akkor jöhetnek létre, ha az *illető hadügyi igazgatás egyenesen a két kormányra bízatik.*

A hadsereg vezetése egységes lesz s mindig az uralkodó joga, valamint a tiszti kar kinevezése is.

A hadügynek a két ország kormányaihoz való utasításában nem akarjuk mi a magyar hadsereg-contingens elsiertet elkülönzését.

Igen jól tudjuk, hogy a magyar ezredek tiszti karában csupán *nyolcz százalék született magyar van*; a többi idegenekből áll.

De ezen derék tiszteket sem szeretnők nélkülözni, daczára annak, hogy idegenek, sőt nyereségnek tartanók, ha azok önálló hadseregünknel is megmaradnának; azonban teljes joggal várjuk meg azoktól, kikre hazánk védelmezése, seregünk vezetése, nemzetünk sorsa bizva van, hogy hűséges fogadott gyermekei legyenek hazánknak és alkotmányunkat tisztelni tudják s erre letett esküvel köteleztessenek, mint a hogy megtette ezt a hadsereg vezére, maga a király is. Ezután kötelességünk lesz gondoskodni a felől, hogy a magyar ifjuság magasabb hadi szolgálatra képeztes-

sék s buzdittassék, hogy háboru esetén a tisztek ne csak fegyelmet tartani tudjanak, hanem legénységük közvetlen buzdítása által ennek bátorságát és önfeláldozó vitézségét fokozni tudják.

Sztrategiailag elhibázott rendszer ezek fölött az is, hogy maga a *fegyvergyártás és a felszerelés is koncentrálva van*, a mennyiben minden remény el van vonva, hogy a már egyszer megvert hadsereg újra felszereltethessék; ebben a tekintetben a monarchiáknak a *decentralisatiót* még hadtudományi tekintetek is parancsolják, a mi különben másrésről nemzetgazdasági szempontból is kívánatos volna a *hazai érdekekre* nézve.

Az is fölötte szükséges, hogy műszaki csapatok kiképzése felől is gondoskodva legyen a két monarchiában, a fönemlitett okból.

Ezen gondoskodás nélkül soha sem tehetnők meg azt, a mit Franciaország megtett, hogy egy seregünk elvesztése után egy *másodíkat és harmadíkat szervezhessünk*, mert eszközeink hiányoznának hozzá.

Ezek volnának körülbelül a közös hadügy körül ohajtott reformok.

A két monarchia közül egyik sem tehetne ellenvetést ily javaslat ellen, miután azál-

tal pénz dolgában *jelentékeny könnyítés, a hadügyben biztonság s az alkotmányos hatáskör tágitása* nyujtatnék mindegyiknek; a legmagasabb trónnak pedig az erők szaporítása biztossittatnék.

A mennyiben e mellett az eddig fizetett államadóssági quotát továbbra is elfogadnók, nem kellene közös pénzügyminiszterium; a kezelés egy egyszerű bizottságra bizathatnék, a mely évenként jelentést tenne a két országgyűlésnek. Sőt az sem volna lehetetlen, hogy a quotának megfelelő tőke Magyarországra ruháztassék át.

Ez volna az egészséges dualismus, mely nem kötné meg az egyik fél kezeit sem.

A mi a reform kérdéseket illeti, azt hiszem, nem mondok ki tulságosan vakmerő dolgot azzal, hogy daczára a kormánypárti közlönyök arra irányzott törekvéseinek, hogy az elvi különbségeket lehető kirívóan szinezék, még sem állunk egymástól oly tulságosan messze arra nézve.

.... Hogy **pénzügyünk** önállóvá tétessék, s hogy *Pesten* magyar **nemzeti bank** állittassék fel.

.... hogy a *magyar kereskedelem* és **ipar** minden erővel gyámolittassék, lehetőleg támogattassék, hogy az idegen nyomás alul

felszabadíttassék, s hogy *tiszteletben tartassék*, (a mi főleg a hadsereg felszerelésénél mutatható ki).

.... hogy az **adórendszer** szabályoztassék, hogy a *kis jövedelmek* kevesebb, a *tul ságosan nagyok* meg igazságosabb megadóztatásnak legyenek alávetve....

.... hogy a **katonai szolgálat** megkönnyebbitessék, és mindenki előtt kívánatossá tétessék,...

.... hogy a **közlekedésügy** *tökéletesebbé* tétessék, hogy a *pazarlások, sikkasztások*, melyek annyi nemzeti vagyont megemésztenek, megszűnjenek.....

.... hogy a **vallásszabadság** *tényynyé* váljon, a nélkül, hogy a *felekezetek* jogain erőszak tétessék, a nélkül, hogy azok *lelkiismeretükben és vayyonukban* megsértessenek.

.... hogy **igazságszolgáltatásunk** szabályoztassék, *közigazgatásunk* kielégítővé s egy európai állam-ideál követelményeinek megfelelő legyen....

... hogy **folyamaink** minden áldozatok árán szabályoztassanak s a meg-megújuló áradásoknak így eleje vétessék....

.... hogy **iskoláink** száma *szaporíttassék*, hogy a meglevők *javíttassanak*, hogy a

tanítók jobban fizetessenek; hogy a műveltség terjesztessék, általánossá tétessék. . . .

*. . . . hogy a **börtönügy** teljes reformban részesüljön, s hogy így a **börtönök javító intézetekké** váljanak. . . .*

*. . . . hogy a **regálék**, s a hűbéri kor egyéb maradványai az ország terheltetése nélkül megszüntetessenek. . . .*

*. . . . hogy a **nemzetiségek** azon jogos kívánalmi, melyek a magyar állam létét nem veszélyeztetik, kielégittessenek, . . .*

*. . . . hogy a **castrendszer** teljesen megszűnjön, s megszűnjön azzal együtt a *virilisek* ujjonnan teremtett nemessége is; hogy továbbá a *főrendiház reformja* is foganatosittassék. . . .*

*. . . . hogy **Magyarország fővárosa** minden tekintetben európai jelentőségre emeltessek; mint **kereskedelmi város** a keleti és északi kereskedelmi vonal találkozó pontjává, mint **culturváros** a hazai ipar, művészet és irodalom tárházává, és mint **székváros** a *dynastia kellemes lakhelyévé, az idegenek keresett gyűlhelyévé, a magyarnak büszkeségévé tétessék.**

Hogy pedig mind e reformkérdések megoldassanak, és pedig szabadelvű szellemben megoldassanak, arra nézve én kész vagyok elhinni a Deák-pártban is párthiveket és támo-

gatókat lehetend találnunk; és **ha** a különbség köztünk csak azon elvkérdésből ered; hogy mi történjék a kiegyezés alapjával, akkor e különbség édes kevés, mert míg egyrészről az ellenzéknek kétségbevonhatlanul szintén teljesíteni kellene minden esetben a törvényt, míg az törvénykép fennáll, addig másrészről a Deák-párt sem állította soha, hogy e közjogi alap hozzáférhetlen a reformoknak, vagy hogy az javithatlan. Ez volt a legégetőbb kérdés, felel tem rá.

Most azonban ama jéghideg kérdés jő: hát ha nem az elvek, hanem a személyes érdekek választják el egymástól a pártokat?

Ha a Deákpárt minden érvelésemre azal felel, ez nekem mind tréfa; minél okosabban beszélsz nekünk, annál nagyobb bolond vagy. Mit nekem az elvek, többet érök annál a zsiros hivatalok, melyekben nem kell dolgozni; a szép concessiók, melyek döntik a pénzt, a vasut falumon, a sugárut városrészemen át; többet érnek busás föltételeken elnyert liferálási egyezményeim, a rendszalagok, a kitüntetések, az ingyen mért bor, az ingyen osztott legelő és más efféle földi jó; és te mind ezek közül mitsem tudsz adni nekünk; azonfelül még azt a bolondot is

teszed, hogy kikürtölöd azt, hogy ha pártod kormányra jut, — akkor ti szörnyü *takarékosak* lesztek ; most lesz még csak gondunk rá, hogy ti kormányra ne jussatok ; — most szavazunk csak Isten igazában ellened és elvtársaid ellen !

No ez sem lehetetlen.

Rövid napok alatt világos választ kapunk e kérdésben.

Olyan lesz e felelet, mint minő lesz a kormánypárt magatartása a balközép azon jelöltjei ellen, kik az egyetértést mindkét párt szabadelvü férfiai közt elérni, föntartani törekedtek s törekszenek.

Engem, valóban, legkevésbé sem fog meglepni, ha azt hallom, hogy a kormánypárt épen *ezeket* az embereket támadja meg a leghevesebben.

S most jön az éremnek a hátsó oldala.

Ekkor a monarchia *valamennyi* ellenzéki eleme kényszerülve lesz egyesülni egymással megbuktatására annak a kormánynak, melynek párthivei a közjólét helyére a meztelen önérdeket akarják odaállítani — célznak.

S végtére is egy ily szövetkezés sem lehet valami nagy szerencsétlenség. A szabadságnak sok drága ereklyét lesz akkor kénytelen feláldozni a magyar, s a nemzeti nagyság

sok eltünedező arany álmát fogja megsiratni; hanem utoljára a világ folyása mégis csak belezökken rendes kerekvágásába s azután ott lesz majd a jó Isten is, hogy mindent javunkra fordítson. Ausztria és Magyarország előre láthatólag feloszlási processusnak néznek eléje, melyből tán megifjult phönixként fognak feltámadni. Aztán meg mi is ott is csak ott leszünk!

De én mégis inkább választanám az első lehetőséget.

Azonban most jut eszembe, hogy én tulajdonképen azért hivattam ide, hogy a t. választóknak önmagamról beszéljek.

Nehéz feladat.

Én csak egy politikai parány vagyok, nincs semmim, a mit választóimnak odaadhatnék: mert azt a *meggyőződést*, azt a *hazaszere- tetet*, a mit ide hoztam, nem szükség önökkel megosztanom. Mert abból van annyi önökben is, mint tulajdon magamban.

Igéretekkel sem lehetek pazar. Az efféle adósság arra vár, hogy beváltassék; pedig nekem nincs gazdaságom, nincsenek concessióim, még befolyásom sincs. Nem vagyok sem tőzsér, sem vállalkozó, de még „grata persona“ sem vagyok.

Kitünő ellenjelölteimmal is rendkívül nehéz megmérkőznöm.

A haza körül szerzett érdemek tekintetében szemeim előtt lebegnek mindazok a babérok, miket ellenjelöltjeim fegyverrel kezükben, avagy pedig a jogtudomány és közgazgatás mezején arattak, — míg én egy morzsát sem bírok felmutatni, mely a mérlegserpenyőben növelhetné súlyomat.

Még az a hatalmas fegyver, a mit mások oly nagy sikerrel kezelhetnek, még az sem áll rendelkezésemre, hogy t. i. szabadon szidalmazhassam a kormányt.

Nem. Ezt én nem tehetem. Azt a gyanúsitást, a mit a Deák-párt szónokai nem rég szemünkre vetettek, hogy e hazád eláruljuk, én nem viszonzhatom hasonló gyanúsitással. Erre még a választások izgalmas rohama által sem érzem magamat feljogosítva. Engem semmiféle szent fogadalom nem kötelez, hogy bár az igazságos ügy érdekében is igazságtalanságot mondjak vagy tegyek.

Sokat lehetett volna *jobban* megtenni, sok az, a min még javítani kell. Ezt a *jobbat* akarom én elérni; de nem hiszem, hogy e czélt elérhessük a kölcsönös gyűlölet beoltása által, mely szitva mind a két oldalon, mind

a két párt minden becstületes emberét vagy a nemzet árulóinak, vagy felségsértőknek akarja bemutatni.

Üres kezekkel állok itt önök előtt, fegyver nélkül, vértetetlen. Nincs semmim, a mi jogot adna, hogy itt álljak s újra megválasztatásomat kérhessem, nincs semmim, csak az a szent meggyőződés, hogy jók azok a vezérelvek, melyekért küzdeni fogok s elesni tudok.

Évek hosszú során álltam meg helyemet, sokszor egymagam fogadva el tollal kezemben a küzdelmet a hatalom ellen, a szent küzdelmet szabadságunkért, nemzetiségünkért, szemben az absolutismussal, az idegen elnyomással. A harcz végig van küzdve, s én áldani fogom Istenemet, ha egyszer Magyarország felett oly boldog idő virrad fel, hogy reám többé nem lesz szükség.

Magyarország független államisága, ez volt az én eszményképem. Most már az én vezérelveimmel szemben nem ellenségek és idegenek állanak, hanem barátok és honfitársak. De az én eszményképem mégis csak győzni fog. Ez a meggyőződés az egyetlen jog, mely engem újra a publicistikai csatára hív.

Ha önök, tisztelt választók, osztják e
meggyőződésemet: akkor annak alapján vá-
laszszanak meg. Ha nem: ne.

De a haza örökké éljen!

